

ALEVİLERİN CEM EVLERİ VE DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ (MALATYA ÖRNEĞİ)*

*Şuayip ÖZDEMİR**
İsmail ARICI****

ÖZET

Diyanet İşleri Başkanlığı, İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmekle görevli olan bir kuruluştur. Diyanet İşleri Başkanlığı, kurulduğundan bu yana, birçok tartışmanın merkezinde yer almıştır.

Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'nda temsili ve Başkanlığın Alevilere yönelik din hizmetlerinin niteliği ve niceliği tartışması son günlerde yoğunlaşarak devam etmektedir.

Bu araştırma ile Malatya il merkezinde yaşayan Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'na yönelik görüşlerini çeşitli yönleri ile ele almayı amaçlamış bulunmaktayız. Araştırmada 'cem evlerinin konumu', 'cem evlerinin devlet tarafından desteklenmesi', 'Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığında temsili', 'Diyanet İşleri Başkanlığının Alevilere yönelik ne tür hizmetler gerçekleştirdiği' ve 'Alevilerin din görevlilerinden dini ve sosyal açılardan beklentileri' hususlarında sorular yöneltilerek Alevilerin bu konulardaki görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Alevilerin cem evlerini; ibadetlerini gerçekleştirdikleri, kültürel faaliyetlerini organize ettikleri ve yaşattıkları ve Alevi kitle arasında kaynaşmayı sağladıkları bir kurum olarak gördükleri, cem evlerinin devlet tarafından desteklenmesi görüşünü savundukları, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın tüm dini grupları temsil eder tarzda yapılanmasını istedikleri, Diyanet İşleri Başkanlığından din hizmeti beklentisi içerisinde oldukları, cenaze işlemleri, mevlit okutulması, Kur'an okutma, dini nikah ve çocuklara dini bilgiler sunma konularında din görevlilerine ihtiyaç duydukları, din görevlilerinden kendilerine hoşgörülü davranmaları, konuşmalarında Alevilikle ilgili konulara verilmeleri ve özel hayatlarına saygı göstermeleri beklentisi içerisinde oldukları araştırmada ulaşılan önemli sonuçlardandır.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, cem evi, Diyanet İşleri Başkanlığı, din görevlisi, din hizmeti.

* Bu çalışma 2009'da Kayseri'de düzenlenen Günümüz Türkiye'sinde İslam Uluslararası Sempozyumunda sunulan, ancak yayınlanmayan tebliğin makale haline getirilmiş şeklidir.

** Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Elazığ, El-mek: sozdemir@firat.edu.tr

*** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Erzurum, El-mek: isarici@gmail.com

ALEVİ'S OPINION ABOUT DEPARTMENT OF RELIGIOUS AFFAIRS AND CEM HOUSES (THE MALATYA SAMPLE)*

ABSTRACT

Department of Religious Affairs is a foundation administrating places of worship, enlightening community about religion, carrying out things concerning prayer and moral principles about Islamic Religious Affairs. Department of religious Affairs has aalways been a matter of discussion since it has been founded.

The matter of Alevi's being represented at Department of Religious Affairs and the quality of the service to Alevi has been going on lately as an intense discussion.

In this study we aim to tackle the opinion of Alevi living in city center of Malatya about the Department of the religious Affairs. In the study we tried to search out the opinion of Alevi about what kind of service they had by Department of Religious Affairs, their being represented in Department of religious Affairs, the cem Houses' being supported by the state, the situation of the Cem Houses and Alevi's religious and social expectations from religious official.

Alevi describe Cem Houses as where realized worship, maintain and organize cultural activities, that accept as an institution that provide cohesion among the Alevi mass. Alevi support the idea of defends by the state of Cem Houses. Alevi want to be represented all religious groups in the Presidency of Religious Affairs. Alevi are set down in expectation of religious service from Presidency of Religious Affairs. Alevi need to religious officials in the issues of providing religious information children and religious marriage, reading the Qur'an, Prophet's Birthday reading, funeral operations. Alevi expects to be tolerant of religious officials and give speech to submit pending issues related to Alevism and respect for their private life. They are important results that can be reached in the research.

Key Words: Alevi, The Cem House, Department of religious Affairs, religious official, religious service.

Problem

Din, insanlık tarihi boyunca toplumların hayatında vazgeçilmez bir unsur olarak daima yer almıştır. Bu nedenle, sosyal hayatın merkezinde yer alan din ile ilgili hizmetlerin yürütülmesi için planlı ve düzenli kuruluşlara ihtiyaç duyulmuştur. Ülkemizde din hizmetlerini düzenlemekle görevli olan Diyanet İşleri Başkanlığı böyle bir ihtiyaç sonucu kurulmuş ve örgütlenmiştir.

Genel idare içerisinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı kurulduğundan bu yana, birçok tartışmanın merkezinde yer almıştır. Din hizmetlerinin cemaatlere bırakılarak sivilleştirilmesi,

* This study is the form of article of paper but didn't publish that offered Islam in Modern Turkey International Symposium held in Kayseri in 2009.

kurumun hali hazırdaki konumunun muhafaza edilmesi, özerkleştirilmesi, siyaset dışında tutulması ve Alevi yurttaşlarımızın kurumda temsil edilmesi bu tartışmaların öne çıkanlarıdır.¹

Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'nda temsili ve Başkanlığın Alevilere yönelik din hizmetlerinin niteliği ve niceliği tartışması son günlerde yoğunlaşarak devam etmektedir.

Bu tartışma alanı ile ilişkili olan problem alanlarından birisi de Alevilerin gözüyle cem evlerinin konumudur.

Bu doğrultuda araştırmanın temel problemi, “Alevilerin cem evleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na yönelik görüşlerini tespit edip, değerlendirmektir.”

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Alevilerin din hizmetlerine yönelik görüşlerini çeşitli yönleri ile ele alan bu araştırma, öncelikle Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'na yönelik görüşlerine ilişkin mevcut durumun belirlenmesini amaçlamaktadır. Durum tespiti yapıldıktan sonra, Alevi vatandaşlarımızın konuya bakışları ve görüşleri ile bilim adamlarının konu ile ilgili eserlerinde ortaya koydukları görüşlerin değerlendirilmesi de araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Araştırmanın diğer bir amacı, Malatya örneğinde Alevilerin, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda temsiline ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak, Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan beklentilerini tespit etmek ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevilere yönelik hizmetleri ile ilgili öneriler geliştirmektir.

Yine Alevilerin cem evlerinin konumuna yönelik düşünce ve görüşlerinin tespit ve değerlendirilmesi de araştırmanın amaçlarından birisidir.

Bu çalışma, Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'na ilişkin görüşlerini belirlemek, Alevilere yönelik din hizmetlerinde karşılaşılan sorunları ortaya koymak, ulaştığımız tespitleri Diyanet İşleri Başkanlığı başta olmak üzere ilgililerin bilgisine sunmak ve Alevilerin din hizmetlerinin yürütülmesinde merkezi bir rol üstlenen din görevlilerine yönelik görüş ve beklentilerine dikkat çekmek açısından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Araştırmanın gerçekleştiği dönemde Malatya il merkezinde yaşayan Alevilerle,
2. Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'na ve cem evlerine yönelik görüşlerini tespit amacıyla düzenlenen anket formunda bulunan anket maddeleriyle sınırlandırılmıştır.

Evren ve Örneklem

Malatya il merkezinde yaşayan bütün Aleviler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme, araştırma evreninde “Basit Tesadüfi Örneklem” yöntemiyle seçilen 600 kişiden oluşmaktadır. Anket formu, Malatya'da faaliyet gösteren Hacı Bektaş Veli

¹ İhtar B. Tarhanlı, **Müslüman Toplum Laik Devlet-Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı**, İstanbul 1993, s.167, Hasan Hüseyin Hatemi, “Diyanet İşleri Başkanlığı ve Diyanet İşleri Teşkilatının Önemi”, **Türkiye Günü**, S:29, Ankara 1994, s.88, Abdülkâki Keskin, “Nasıl Bir Diyanet”, **Türkiye Günü**, S:35, Ankara 1995, s.95, İrfan Yücel, “Diyanet İşleri Başkanlığı”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.9, İstanbul 1994, s. 459-460, İhtar Gözaydın, “Din Hizmetlerinin Yeniden Yapılanması”, **Din Devlet İlişkileri ve Türkiye'de Din Hizmetlerinin Yeniden Yapılanması Uluslararası Sempozyumu**, Cem Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s.195, İsmail Kara, “Din İle Devlet Arasında Sıkışmış Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı”, **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S:18, İstanbul 2000, s.50-53.

Kültür Merkezi Vakfı, Cem Vakfı ve Zeynel Abidin Kültür Vakfı'na ziyarete gelen Alevi-Bektaşî'lerle, Çavuşoğlu ve Paşaköşkü mahallesinde ve şehir merkezinde ikamet eden Alevi-Bektaşî esnaf, memur, tüccar ve öğretmenlere uygulanmıştır. Farklı meslek gruplarının ankete katılımı sağlanmaya çalışılarak örneklemin evreni 'temsil yeteneği'nin yüksek olmasına çalışılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Malatya ilinde ikamet eden Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'na ve cem evlerinin konumuna yönelik görüş ve düşüncelerini tespit amacıyla hazırlanan anket formundan elde edilen verilerle ve katılımcıların kişisel özellikleriyle ilgili olarak, betimsel istatistik teknikleri kullanılarak, frekans ve yüzdelik dağılımlar vb. bulgular sunulmuştur.

Ayrıca, katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlardan, "Başka" seçeneğine ya da boş yerlere yazdıkları notlardan elde edilen veriler de değerlendirilmiştir. Analiz ve çözümlemelerde SPSS paket programı kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

1. Katılımcıların Olgusal Özellikleri

Bu başlık altında araştırmaya veri toplamak üzere uyguladığımız anket çalışmasına katılan katılımcıların olgusal özelliklerine göre dağılımları sunulmuştur.

1.1 Cinsiyet

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	120	20
Erkek	480	80
Toplam	600	100

Tablo-1'de görüldüğü üzere ankete katılanların % 80'i erkek, % 20'si kadındır.

Ülkemizin doğu bölgesinde erkek egemen bir yapı olduğu göz önünde bulundurulduğunda ve dolayısıyla kadınlara anket uygulamanın zorlukları dikkate alındığında katılımcıların çoğunluğunun erkek olması normal gözükmemektedir.

1.2. Yaş Düzeyleri

Tablo 2: Katılımcıların Yaş Düzeylerine Göre Dağılımları

Yaş	N	%
20-30	142	23,7
31-40	152	25,3
41-50	160	26,7
51-60	100	16,7
61 ve üstü	46	7,7
Toplam	600	100

Tablo-2’de gözlemlendiği üzere, araştırmaya katılanların % 23,7’si 20-30 yaş düzeyi grubunda, % 25,3’ü 31-40 yaş düzeyi grubunda, % 26,7’si 41-50 yaş düzeyi grubunda, % 16,7’si 51-60 yaş düzeyi grubunda ve % 7,7’si 61 ve üzeri yaş düzeyi grubundadır.

Dağılım dikkate alındığında, oran olarak en fazla kişiyle temsil edilen grubu, 160 kişiyle katılımcıların % 26,7’sini oluşturan 41-50 yaş düzeyi grubunun, en az kişiyle temsil edilen grubu da 46 kişiyle katılımcıların % 7,7’sini oluşturan 61 ve üzeri yaş düzeyine sahip grubun oluşturduğu görülecektir.

Katılımcıların yaş düzeyleri dikkate alındığında, hemen her yaş düzeyinden katılımcıların birbirlerine yakın oranlarda temsil edildiği söylenebilir.

1.3. Öğrenim Düzeyleri

Tablo 3: Katılımcıların Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları

Öğrenim Düzeyleri	N	%
Okur-yazar	14	2,3
İlkokul mezunu	121	20,2
Ortaokul mezunu	85	14,2
Lise mezunu	186	31
Üniversite mezunu	194	32,3
Toplam	600	100

Tablo’dan anlaşılacağı üzere, katılımcıların % 31’i lise mezunu, % 32,3’ü üniversite mezunu, % 20,2’si ilkokul mezunu, % 14, 2’si ortaokul mezunudur. Sadece okur-yazar olanların oranı ise çok düşüktür. (% 2,3).

Araştırmaya katılanların öğrenim düzeyleri dikkate alındığında, yarısından çoğunun lise ve üzeri mezuniyet düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

1.4. Mesleki Durum

Tablo 4: Katılımcıların Mesleki Durumlarına Göre Dağılımları

Meslek	N	%
Çiftçi	51	8,5
İşçi	50	8,3
Esnaf	123	20,5
Serbest meslek	106	17,7
Memur	85	14,2
Emekli	90	15
Ev hanımı	37	6,2
Öğretmen	58	9,6
Toplam	600	100

Anket uygulamasına katılanların % 8,5'i çiftçi, % 8,3'ü işçi, % 20,5'i esnaf, % 17,7'si serbest meslek, % 14,2'si memur, % 15'i emekli, % 6,2'si ev hanımı ve % 9,6 'sı da öğretmendir.

Tablo-4'de izlendiği üzere anket uygulamasına katılanlar arasında en büyük oranı 123 kişiyle katılımcıların % 20,5'ini oluşturan kendilerini esnaf olarak nitelendiren grup oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılanların mesleki durumlarını gösterir Tablo'daki dağılım incelendiğinde araştırmaya hemen her meslek grubundan katılımın olduğu görülecektir.

2. Katılımcıların Cem Evleri İle İlgili Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların cem evlerine yönelik görüşleri, dağılımlarını gösterir tablolar halinde sunulmaktadır.

2.1. Cem Evlerinin Konumuna Yönelik Görüşleri

Tablo 5: Katılımcıların Cem Evlerinin Konumuna Yönelik Görüşlerine Göre Dağılımları

Cem Evlerinin Konumuna İlişkin Görüşünüz	N	%
İbadethane	288	48
Kültür evi	268	44,7
Camiye benzer	31	3
Camiye alternatif	13	2,2
Toplam	600	100

Tablo-5 incelendiğinde katılımcıların yarısının (% 48) cem evlerini ibadethane olarak gördükleri gözlemlenmektedir. Katılımcıların, 268 kişiyle % 44,7'sini oluşturan kısmı da cem evlerinin kültür evi olduğu düşüncesini taşımaktadır. Katılımcıların % 3'ü cami ile cem evi arasında benzerlik kurarken, % 2,2'si de cem evini camiye alternatif olarak görmektedir.

Aleviler arasında cem evlerinin statüsü konusunda bir anlayış birlikteliğinin olmadığı araştırmamızda ortaya çıkan önemli bir sonuçtur. Yapılan diğer araştırmalarda da benzer sonuçların çıktığı görülmektedir:

Bazı Aleviler, dini statüyle ilgili olarak, cem evlerinin camiye alternatif olmadığını, birer kültür evi olduğunu söylerken² bazıları ise "camiye alternatif bir ibadethane" olduğunu ifade etmektedir.³

Cengiz'in araştırmasında deneklerin % 55,3'ü cami ile cem evinin benzer görevleri yerine getirdiğini, % 36,3'ü benzer görevleri yerine getirmediğini ifade etmişlerdir⁴

Keskin'in araştırmasında deneklerin % 71,7'si cami ile cem evinin benzer göreve sahip olduğunu söylemişlerdir. Cami ile cem evinin benzer görevi yerine getirmediğini söyleyenlerin oranı ise % 23,6'dır.⁵

² Süleyman Sarıtaş, "Cemevi Camiye Karşılık Düşünülemez", *Türk Yurdu*, S:88, Ankara 1994, s.20, Bedri Noyan, "Bektaşî ve Alevî Konusunda Bir Gezinti", *Türk Yurdu*, S:88, Ankara 1994, s.3.

³ Sönmez Kutlu, "Alevilik-Bektaşîliğin Diyanet'te Temsil Problemi", *İslamiyat*, Ankara 2001, C.4, S:1, s.33.

⁴ Recep Cengiz, *Çamiçi Beldesinde Dini Hayat: Alevilik Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2000, s.176.

⁵ Yahya Mustafa Keskin, *Değişim Sürecinde Kırsal Kesim Aleviliği, Elazığ Sünköy Örneği*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004, s.228.

2.2. Cem Evlerinin Devlet Tarafından Desteklenmesine Yönelik Katılım Durumları

Tablo 6: Katılımcıların, Cem Evlerinin Devlet Tarafından Desteklenmesi Görüşüne Katılımlarına Yönelik Dağılımları

Cem Evleri Devlet Tarafından Desteklenmelidir	N	%
Katılıyorum	499	83,2
Katılmıyorum	85	14,2
Fikrim yok	16	2,7
Toplam	600	100

Katılımcıların cem evlerinin devlet tarafından desteklenmesine yönelik katılım durumlarına ilişkin Tablo-6 gözlemlendiğinde; katılımcıların 499 kişiyle % 83,2'sini oluşturan kısmının cem evlerinin devlet tarafından desteklenmesinden yana olumlu yönde katılımında buldukları görülecektir. Cem evlerinin devlet tarafından desteklenmesi görüşüne katılmayanlar, örneklem grubunun 85 kişiyle % 14,2'sini oluşturmaktadır. Katılımcıların % 2,7'si bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Yukarıdaki Tablo'ya göre; katılımcıların çoğunluğu cem evlerinin devlet tarafından desteklenmesini istemektedir. Ancak dikkat çekici bir bulgu, 85 kişiyle katılımcıların % 14,2'sini oluşturan, azımsanmayacak bir kesimin, cem evlerinin devlet tarafından desteklenmesi görüşüne katılmadığıdır. Bu konuda derinliğine yapılacak araştırma sonuçları, araştırmanın bu bulgusunu aydınlatacaktır.

3. Katılımcıların Diyanet İşleri Başkanlığı İle İlgili Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların Diyanet İşleri Başkanlığı'na yönelik görüş ve düşünceleri, dağılımlarını gösterir tablolar halinde sunulmaktadır.

3.1. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yapılanması İle İlgili Görüşleri

Tablo 7: Katılımcıların Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yapılanmasına Yönelik Görüşlerine Göre Dağılımları

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Mevcut Yapısına Yönelik Görüşünüz	N	%
Devam etmeli	32	5,3
Özerk olmalı	133	22,2
Dini grupları temsil etmeli	345	57,5
Diyanet kalkmalı	55	9,2
Fikrim yok	35	5,8
Toplam	600	100

Katılımcıların Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mevcut durumuna yönelik görüşlerini tespit etmek üzere sorulan; "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mevcut yapısına yönelik görüşünüz?" maddesine ilişkin dağılımı gösterir Tablo-7 incelendiğinde; 345 kişiyle katılımcıların % 57,5'ini oluşturan kesimin, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütün dini grupları temsil eder bir yapıda olması düşüncesini taşıdıkları görülmektedir. Yine aynı Tablo'ya göre; katılımcıların % 22,2'si Diyanet

İşleri Başkanlığı'nın özerk olmasını, % 5,3'ü Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mevcut haliyle devam etmesini, % 9,2'si de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılmasını istemektedir.

İlgili bulgular değerlendirildiğinde; Katılımcıların yarısından fazlasının Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dini grupları temsil eder tarzda yapılanmasını istediklerini ifade etmek mümkündür. Yine % 22 gibi azımsanmayacak bir kesimin Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dini gruplardan temsilcilerin yer aldığı özerk bir kurum olmasını istemeleri, kanaatimizce önemli bir bulgudur.

3.2 Diyanet İşleri Başkanlığında Alevilerin Temsil Edilmesi Fikrine Katılım Durumları

Tablo 8: Katılımcıların Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığında Temsil Edilmesi Görüşüne Katılım Durumlarına Göre Dağılımları

Aleviler Diyanet İşleri Başkanlığı Bünyesinde Temsil Edilmelidir.	N	%
Katılıyorum	466	77,7
Katılmıyorum	105	17,5
Fikrim yok	29	4,8
Toplam	600	100

Tablo-8'e göre; katılımcıların % 77,7'si Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde temsil edilmesi görüşünü savunmaktadır. % 17,5'lik kesim de Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde temsil edilmesi görüşüne katılmamaktadır.

Tablo'daki verilere göre, araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde temsil edilmesi görüşünü desteklemektedir.

Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'nda temsiline ilişkin diğer araştırmalarda da benzer sonuçların çıktığı görülmektedir:

Bal'ın Isparta'nın Keçiborlu ilçesine bağlı Baladız ve Burdur'un Yeşilova ilçesine bağlı Niyazlar köyünde kadın ve erkekler için gerçekleştirildiği araştırmasında, erkeklerin çoğunluğu Diyanet İşleri Başkanlığı'nın devlet kurumu olarak varlığını sürdürmesini, fakat Türkiye'deki mezheplerin temsil edilmesini istemektedir. Niyazlar köyünde kadınlar Diyanet'in mevcut durumunu sürdürmesi yönünde görüş belirtmiştir. Baladız köyünde özerk bir kurum olmasını isteyenler çoğunluktadır. Diyanet'in kaldırılarak din işlerinin cemaatlere devredilmesi görüşünün kabul görmediği anlaşılmaktadır.⁶

Cengiz'in araştırmasında deneklerin % 76,7'si Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'nda temsil edilmesi, % 18,3'ü temsil edilmemesi yönünde görüş belirtmişlerdir.⁷

Bal'ın Isparta'nın Alevi-Sünni ortak yaşayan Aliköy ve Yakaören köyünde gerçekleştirdiği araştırmasında, Alevi gruplar Diyanet'te her mezhebin temsil edilmesini savunmuşlardır. Sünni gruplar, mevcut durumun sürmesinden yana bir tavır içindedir. Alevi kadınlar erkeklerden daha fazla mevcut durumdan yana düşüncelerini belirtmişlerdir.⁸

⁶ Hüseyin Bal, *Alevi Bektaşî Köylerinde Toplumsal Kurumlar*, Ant Yayınları, İstanbul 1997, s.175.

⁷ Recep Cengiz, *agt*, s.240.

⁸ Bal, *Sosyolojik Açıdan Alevi Sünni Fraklılaşması ve Bütünleşmesi*, Ant Yayınları, İstanbul 2000, s.225.

Keskin'in araştırmasında, deneklerin % 67,9'u Alevilerin Diyanet'te temsil edilmesi yönünde görüş belirtmiştir. Temsil edilmesine karşı çıkanların oranı ise % 23,6'dır.⁹

3.3 Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevilere Yönelik Hizmet Sunduğu Görüşüne Katılım Durumları

Tablo 9: Katılımcıların, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevilere Yönelik Hizmet Sunduğu Fikrine Katılım Durumlarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımları

Diyanet İşleri Başkanlığı Alevilere de Hizmet Sunmaktadır.	N	%
Katılıyorum	55	9,2
Katılmıyorum	509	84,8
Fikrim yok	36	6,0
Toplam	600	100

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevilere yönelik hizmet sunduğu görüşüne katılım durumunu gösterir Tablo-9'a göre; katılımcıların % 84,8'i Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevilere hizmet sunmadığı görüşüne katılmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevilere hizmet sunduğu görüşüne katılanların oranı % 9,2'dir.

Tablo'daki verilere göre, anket uygulanan Alevilerin büyük çoğunluğu Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kendilerine yönelik hizmet sunmadığı görüşündedir.

3.4. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Son Dönemde Hz. Ali İçin Mevlit Okutması, Ehl-i Beyt İçin Hutbe Hazırlaması ve Alevi-Bektaşî Kaynaklarını Yayınlanması Gibi Çabalarının Olumlu Bir Gelişme Olduğu Görüşüne Yönelik Katılım Durumları

Tablo 10: Katılımcıların, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Son Dönemde Hz. Ali İçin Mevlit Okutması, Ehl-i Beyt İçin Hutbe Hazırlaması ve Alevi-Bektaşî Kaynaklarını Yayınlanmasının Alevilik Açısından Olumlu Bir Gelişme Olduğu Görüşüne Katılım Durumlarına İlişkin Dağılımları

DİB'nın Alevilere yönelik olarak Hz. Ali için mevlit okutması, Ehl-i Beyt için Hutbe hazırlaması, Alevi-Bektaşî Kaynaklarını yayınlaması gibi çabalar olumlu gelişmelerdir.	N	%
Katılıyorum	388	64,7
Katılmıyorum	168	28,0
Fikrim yok	44	7,3
Toplam	600	100

Araştırmaya katılanların Diyanet İşleri Başkanlığı'nın özellikle son dönemlerde Alevilikle ilişkili gerçekleştirdiği birtakım faaliyetlerin olumlu gelişmeler olduğuna yönelik katılım durumlarını gösterir Tablo-10 incelendiğinde, katılımcıların 388 kişiyle % 64,7'sini oluşturan kesimin bu faaliyetlerin olumlu gelişmeler olduğu yönünde görüş bildirdikleri, 168 kişiyle % 28,0'ını oluşturan kesimin de, Diyanet İşleri Başkanlığı'nca gerçekleştirilen Alevilikle ilişkili faaliyetlerin olumlu gelişmeler olduğu görüşüne katılmadıkları görülecektir. Katılımcıların % 7,3'ü de bu konuda fikir sahibi olmadıklarını beyan etmiştir.

⁹ Yahya Mustafa Keskin, *age*, s.221.

Tablo'daki verilerden, araştırmaya katılan Alevilerin çoğunluğunun Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kendileri ile ilişkili olarak, Hz. Ali için mevlit okutulması, Ehl-i Beyt'le ilgili hutbe hazırlaması ve Alevi-Bektaşî kaynaklarını yayımlaması şeklindeki faaliyetlerinin olumlu gelişmeler olduğu yönünde düşüncelere sahip oldukları sonucu çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan katılımcıların % 64,7 gibi büyük bir kısmının Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu yöndeki faaliyetlerini olumlu gelişmeler olarak görmesi son derece anlamlıdır. Gelecek yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığının Alevilerle ilgili çalışmalara ağırlık vermesi, Alevi vatandaşlarımızla Diyanet İşleri Başkanlığı arasında sağlıklı diyaloglar kurulmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

4. Katılımcıların Din Görevlilerine Hangi Durumlarda İhtiyaç Duyduklarına Yönelik Görüşleri

Alevilerin cem evleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na yönelik görüşlerini tespit etmek amacıyla uygulanan anket formunda, katılımcıların hangi durumlarda din görevlilerine ihtiyaç duyduklarını belirlemeye yönelik hazırlanan anket maddesine verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde, katılım yoğunluğu sırasına göre, aşağıda maddeleştirilen başlıklar üzerinde durdukları görülmektedir.

- * *Cenaze işlemleri*
- * *Mevlit merasimi*
- * *Kuran okutma*
- * *Nikah merasimi*
- * *Çocuklara dini bilgiler verme*

Katılımcılar, özellikle cenaze işlemleri, mevlit uygulamaları, Kuran okutma, dini nikah ve çocuklara dini bilgiler sunma noktasında din görevlilerine ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir.

Ancak birtakım araştırma bulgularında; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, bizzat din görevlileri tarafından, Alevilere yeterince din hizmeti sunmadığı için eleştirildiğini görmekteyiz.

Yıldız'ın 150 din görevlisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında din görevlileri, Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'nın imkanlarından eşit oranda yararlandırılması, dini açıdan bilgilendirilmesi ve Alevilere din hizmeti verilmesi yönünde görüş belirtmişlerdir.¹⁰

Arslanoğlu'nun din görevlilerinin Aleviliğe bakış açısını öğrenmek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasında din görevlileri, Diyanet İşleri Başkanlığı'nı Alevilere yeterli din hizmeti vermediği için şu şekilde eleştirmişlerdir: "Alevilere devlet yani Diyanet gerektiği kadar ilgi gösterip hizmet etseydi, belki günümüzde Alevilerle-Sünniler arasında bir ayrılık olmazdı. Alevilere gerekli hizmet götürülmemiş, sahip çıkılmamış, dini yönden hiçbir eğitim hizmeti verilmemiş, bunun için Alevi kardeşlerimizin çoğu dinden habersiz, bilgisiz bir hayat sürmüşlerdir. Bu, Yavuz döneminden başlayıp günümüze kadar gelmiştir. Eğer Alevilere dini hizmet verilmiş olsaydı, günümüzde bu ayrılık olmazdı."¹¹

Köylü'nün araştırmasında Alevi köylerinde görev yapan din görevlileri Alevilerin kendilerinden şu yönde beklentileri olduğunu ifade etmişlerdir: "Çocuklara Kur'an öğretme, dini bilgiler verme, muhtelif gün ve gecelerde ve yemeklerden sonra Kur'an okuma, nikah, düğün,

¹⁰ M. Cengiz Yıldız, **Din Görevlilerinin Sorunları ve Beklentileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Uygulaması**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 1999, s.317.

¹¹ İbrahim Arslanoğlu, "Sünni Din Adamlarının Aleviliğe Bakışı", **Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S:23, Ankara 2003, s.171.

sünnet merasimi, gelin alma ve cenaze gibi dini ya da sosyal faaliyetlere katılma, düzenli ezan okuma, başta Ehl-i Beyt olmak üzere, Hacı Bektaş Veli gibi büyük kişileri konu alan vaazları yapma, içişlerine fazla karışmama”.¹²

5. Katılımcıların Din Görevlilerinden Dini ve Sosyal Açıdan Beklentileri

Alevilerin din görevlilerinden dini ve sosyal beklentilerini belirlemeye yönelik hazırlanan anket maddesine verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, sırasıyla aşağıdaki başlıklar üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir.

* *Alevi Sünni ayırımına vurgu yapmasın*

* *Alevilikle ilgili konuşmalar yapsın*

* *Alevilere karşı hoşgörülü olsun*

* *Vaazlarda Ehl-i Beytten bahsetsin*

* *Özel hayatımıza müdahale etmesin*

Katılımcıların yoğunlaştıkları konular değerlendirildiğinde, özellikle sosyal ilişkilere önem verdikleri görülmektedir. Din görevlilerinden ayrımcılık konusunda hassas olmalarını, kendilerine dolayısıyla kültür ve yaşayışlarına yönelik hoşgörülü davranmalarını, özel hayatın mahremiyetine özen göstermelerini, vaaz, hutbe v.b çeşitli türdeki konuşmalarında Alevilikle ilgili konulara ver vermelerini, Hz. Ali, Ehl-i Beyt, 12 İmam ve Hacı Bektaş Veli’den söz etmelerini istemektedirler.

Çıkan bu sonuçtan din görevlilerinin Alevilerle sağlıklı iletişim kurmaları ve camilerde Ehl-i Beytten bahsetmeleri durumunda Alevilerin din görevlilerine yönelik tutumlarında olumlu yönde gelişmeler olacağı sonucunu çıkarabiliriz.

Nitekim, Aleviler üzerine uygulanan alan araştırmalarından elde edilen din görevlilerinin hutbe, vaaz vb. gibi konuşmalarında Ehl-i Beyt’ten bahsetmeleri durumunda camiye gelme oranlarında artış olacağı yönündeki bulgular da (Köylü 2003: 141, Arslanoğlu 2003: 176) kanaatimizi doğrulamaktadır.

Katılımcılar, yukarıda sunulan yoğunlaştıkları konular dışında, aşağıda başlıklar halinde sunduğumuz görüşleri ifade etmişlerdir:

* *Din ile devlet işlerini birbirine karıştırmamaları gerekir.*

* *Bütün dinler ve mezhepler hakkında bilgileri olmalıdır.*

* *Kendilerini sosyal ve beşeri olarak geliştirmelidirler.*

* *Kendilerini aşmalıdırlar.*

* *Din görevlilerimiz bilgi, kültür, sosyal yaşam konusunda kendilerini yetiştirmiş olmalıdırlar.*

* *Din görevlileri iyi bir eğitim almalıdır.*

* *Birlik beraberliği sağlamaya yönelik çaba harcamalıdırlar.*

* *Din görevlileri herkesi kucaklamalıdır. Başımдан geçen bir olayı burada dile getirmek istiyorum. Bir gün imam nikahı kıydırmak için camiye gittim. İmam efendiye nikahımız olduğunu söyledim. Kendisi bana alevi mi sünni mi olduğumu sorunca gerçekten dondum. Şok oldum. Böyle*

¹² Mustafa Köylü, “Alevi Köylerindeki Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri (Amasya ve Çorum Örneği), **Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu**, Kayseri 2003, s.129-130.

olayların hiç yaşanmamasını arzu ediyorum. Bu olaya kadar belli aralıklarla camiye gidiyordum. Bu olaydan beri camiye gitmiyorum. Bu vb. olaylar alevi toplumunu camiden soğutmaktadır.

** Din Görevlileri üniversite mezunu olmalıdır.*

Katılımcıların görüşleri dikkate alındığında, kendisini iyi yetiştirmiş, hoşgörülü, eğitilmiş, birikimli din görevlilerinin Alevilerin dini beklenti ve ihtiyaçlarını daha fazla karşılayacağı, ilgi ve desteklerini artıracığı sonucuna ulaşılabilir. Bu doğrultuda din görevlilerinin eğitimi önem arz etmektedir. Aleviler nezdinde toplumdaki her kesimin beklentilerinin karşılanması noktasında; Alevilik konusunda bilgili, kendini yetiştirmiş, iletişim yeteneği gelişmiş, hoşgörülü, sosyal yönü güçlü ve donanımlı din görevlilerine ihtiyaç vardır.

Sonuç

Malatya ili örneğinde Alevilerin cem evlerine ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na yönelik görüşlerini tespit ve değerlendirme amacı taşıyan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Katılımcıların çoğunluğu, cem evlerinin ibadethane ve kültür evi olduğu görüşünü taşımaktadır. Bu sonuç, katılımcıların cem evlerini, ibadetlerini gerçekleştirdikleri, kültürel faaliyetlerini organize ettikleri ve yaşattıkları ve Alevi kitle arasında kaynaşmayı sağladıkları bir kurum olarak gördüklerini göstermektedir. Alevilerin genel olarak cem evini camiye alternatif olarak görmemesi araştırmamızda ulaşılan önemli bir sonuçtur.

- Katılımcıların çoğunluğu, cem evlerinin devlet tarafından desteklenmesi görüşünü savunmaktadır. Devletin cem evlerinin su, elektrik giderleri vb. ihtiyaçlarının karşılanmasında destek sağlamanın Aleviler tarafından kabul gören bir uygulama olacağını söyleyebiliriz.

- Katılımcıların çoğunluğu, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dini grupları temsil eder tarzda yapılanmasını istemektedir. Aleviler dini grupların yanı sıra kendilerinin de Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde temsil edilmesi görüşüne büyük oranda destek vermektedirler.

- Katılımcıların çoğunluğu, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kendilerine yönelik hizmet sunmadığı görüşündedir. Bu sonuçtan Diyanet İşleri Başkanlığından din hizmeti beklentisi içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.

- Katılımcıların çoğunluğu, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kendileri ile ilgili olarak, Hz. Ali için Mevlit okutması, Ehl-i Beyt'le ilgili hutbe hazırlaması ve Alevi-Bektaşî kaynaklarını yayımlaması şeklindeki faaliyetlerinin olumlu gelişmeler olduğunu düşünmektedirler. Bu tür faaliyetlerin Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığına bakış açılarını olumlu yönde etkileyeceği sonucu çıkmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığının, alan araştırmalarının sonuçlarından da yararlanarak Alevilerin sorunlarını dinlemesi, onların istekleri doğrultusunda faaliyetler gerçekleştirmesi ve dini taleplerini karşılamasının Alevi toplumla Diyanet İşleri Başkanlığı arasında olumlu ilişkilerin kurulmasında son derece etkili olacağını söyleyebiliriz.

- Katılımcılar; cenaze işlemleri, mevlit okutulması, Kuran okutma, dini nikah ve çocuklara dini bilgiler sunma konularında din görevlilerine ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç, aynı toplumda yaşayan, kendilerini Alevi ve Sünni diye isimlendiren kesimlerin din hizmetlerine ihtiyaçlar noktasında birleştiklerini göstermektedir. Bu manada din görevlilerinin Alevilere yönelik din hizmetlerinde daha dikkatli davranmaları, sosyal etkinliklerine katılmaları ve onlarla iyi bir iletişim kurmalarının önemli olduğu anlaşılmaktadır.

- Katılımcılar din görevlilerinden, özellikle, ayrımcılık yapmamalarını, kendilerine hoşgörülü davranmalarını, konuşmalarında Alevilikle ilgili konulara ver vermelerini, özel hayatlarına saygı göstermelerini istemektedirler. Bu sonuç din görevlilerinin sosyal yönü güçlü,

Turkish Studies

iletişim bilgi ve yeteneğine sahip ve Alevilik konusunda özel eğitimden geçmiş olmalarının son derece gerekli olduğunu göstermektedir.

Araştırmamızda ortaya çıkan bütün bu veriler doğrultusunda, Alevilere sunulacak din hizmetlerinin her düzeydeki Alevi vatandaşı memnun edeceği, bu anlamda gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği önerilmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın din hizmetleri ile ilgili faaliyetlerinde karşısında farklı kişisel, sosyal, ekonomik özellik, düşünce ve anlayışlarda insanlar vardır. Bu açıdan, Diyanet İşleri Başkanlığı din hizmetlerini yerine getirirken toplumun her kesimini göz önünde bulundurmalı, kendisine yönelik eleştirileri dikkate alarak değerlendirmeye tabi tutmalı, bu bağlamda da muhataplarının durumuna göre hizmet politikasını yeniden tayin etmeli, diyaloga açık Alevi dedelerle, Alevi vakıf ve dernek başkanlarıyla sürekli irtibat halinde olmalı ve onların görüşlerini dikkate almalı, Alevilerin dini sorunlarıyla ilgilenmeli, bu sorunlarla ilgili alan araştırmalarını desteklemeli ve bu araştırmaların sonuçlarından yararlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- ARSLANOĞLU, İbrahim, "Sünni Din Adamlarının Aleviliğe Bakışı", **Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S:23, Ankara 2003, s.171.
- BAL, Hüseyin, **Alevi Bektaşî Köylerinde Toplumsal Kurumlar**, Ant Yayınları, İstanbul 1997.
- BAL, **Sosyolojik Açısından Alevi Sünni Fraklılaşması ve Bütünleşmesi**, Ant Yayınları, İstanbul 2000.
- CENGİZ, Recep, **Çamiçi Beldesinde Dini Hayat: Alevilik Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2000.
- GÖZAYDIN, İhtar, "Din Hizmetlerinin Yeniden Yapılanması", **Din Devlet İlişkileri ve Türkiye'de Din Hizmetlerinin Yeniden Yapılanması Uluslararası Sempozyumu**, Cem Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s.195.
- HATEMİ, Hasan Hüseyin, "Diyanet İşleri Başkanlığı ve Diyanet İşleri Teşkilatının Önemi", **Türkiye Günlüğü**, S:29, Ankara 1994, s.88.
- KARA, İsmail, "Din İle Devlet Arasında Sıkışmış Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı", **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S:18, İstanbul 2000, s.50-53.
- KESKİN, Abdülbaki, "Nasıl Bir Diyanet", **Türkiye Günlüğü**, S:35, Ankara 1995, s.95.
- KESKİN, Yahya Mustafa, **Değişim Sürecinde Kırsal Kesim Aleviliği, Elazığ Sünköy Örneği**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004.
- KÖYLÜ, Mustafa, "Alevi Köylerindeki Din Görevlilerinin Mesleki Problemleri (Amasya ve Çorum Örneği)", **Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu**, Kayseri 2003, s.129-130.
- KUTLU, Sönmez, "Alevilik-Bektaşiliğin Diyanet'te Temsil Problemi", **İslamiyat**, Ankara 2001, C.4, S:1, s.33.
- NOYAN, Bedri, "Bektaşî ve Alevi Konusunda Bir Gezinti", **Türk Yurdu**, S:88, Ankara 1994, s.3.
- SARITAŞ, Süleyman, "Cemevi Camiye Karşılık Düşünülemez", **Türk Yurdu**, S:88, Ankara 1994, s.20.

-
- TARHANLI, İştar B., **Müslüman Toplum Laik Devlet-Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığı**, İstanbul 1993.
- YILDIZ, M. Cengiz, **Din Görevlilerinin Sorunları ve Beklentileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Uygulaması**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 1999.
- YÜCEL, İrfan, “Diyanet İşleri Başkanlığı”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.9, İstanbul 1994, s. 459-460.